

1

Terugkeer wolf

Weinig besef van de grote symboliek van het terugkeren van deze soort als aanvulling op ons ecologische systeem

In een tijd dat biodiversiteitsverlies regel is, is de terugkeer van de wolf een bewijs van de weerbaarheid van de natuur

Waar wij leven in een wereld waarin als centraal uitgangspunt geldt dat de natuur moet worden bevochten, overwonnen, benut en uitgeput, lijkt de terugkeer van dit dier, tegen deze stroom in, ons te verwarren en in onzekerheid te storten.

Wij moeten ons ook aanpassen aan de natuur, wij zijn er deel van, hoe hard we ook ons best doen dat te ontkennen.

2

Terugkeer wolf

Terugkeer van wolven leidt tot juridische verplichtingen voor overheid, veehouder, recreanten en andere burgers

3

Internationale soortenbescherming

Internationale (Biodiversiteitsverdrag, Verdrag van Bern, Bonn) én Europeesrechtelijke verplichtingen (Habitatrichtlijn):

* Wolf in gunstige staat van instandhouding houden, of brengen.

* zie: HvJ EU, geldt ook voor bijlage V Hrl soorten, zie: arrest van 12 juni 2025, Wolf Estland, ECLI:EU:C:2025:429.

4

Natuurbeschermingstaken

Omgevingswet

- Verplichting voor provincies tot actieve soortenbescherming (art. 2.18 lid 1 onder f Omgevingswet)
- Aanwijzen gebiedsdoelstelling Natura2000 (volgend uit plaatsing wolf op bijlage II Hrl, Stas. LVVN)
- Verbodsbepalingen in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) (passieve soortenbescherming).

5

Centrale vragen

- * Voldoet de overheid aan nationale en internationaalrechtelijke verplichtingen t.a.v. bescherming van de wolf, om deze in een gunstige staat van instandhouding te brengen en te houden?
- * Hoe verhoudt zich dit doel tot het voorstel 'probleemwolven' van de Staatssecretaris voor LVVN?

6

Toekomstige bescherming wolf

* Voorstel Staatssecretaris: wolf krijgt beschermingsstatus 'overige soort' en wordt op bijlage IX onderdeel A van het Bal geplaatst.

* Bescherming via art. 11.54 Bal.

7

Gebrek in de passieve bescherming

* Bij 'overige soorten' ontbreekt verstoringsverbod (zie: art. 11.54 Bal);

* Verstoring is wel een probleem, met name binnen leefgebieden;

* Natuurrecreatie sinds Corona enorm toegenomen;

* Verstoring kan wel overtreding zijn van 'specifieke zorgplicht' (art. 11.27 Bal)

* Verstoring vooral nadelig bij en rond voortplantings- of rustplaatsen.

8

Gebrek in de passieve bescherming

Voorstel: aanscherping van de bescherming van voortplantingsplaatsen en verblijfplaatsen van 'overige soorten' met een verstoringsverbod.

- Pas de formulering van het 11.54 eerste lid en onder b Bal als volgt aan: "het opzettelijk beschadigen, vernielen *of verstoren* van de vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren als bedoeld onder a..." zonder omgevingsvergunning is verboden.

9

Gebrek aan actieve bescherming

Inzet op positieve maatregelen ontbreekt (I)

In art. 2.18 Ow worden specifieke taken van de provincies op het gebied van natuurbehoud nader beschreven.

Stel instructieregels op voor invulling van deze taak, bijvoorbeeld:

- Provincies verplichten tot het beperken of verbieden van de toegang tot leefgebieden van de wolf, met het oog op het garanderen van voldoende rustig leefgebied.
- Leg een wettelijk verbod op voor nulstandbeheer voor grote hoefdieren, en geef dwingende instructie aan provincies hoe beheer van hoefdieren vorm te geven, rekening houdend met de wolf.

10

Gebrek aan actieve bescherming

Inzet op positieve maatregelen ontbreekt (II)

Vervolg: Stel instructieregels op voor invulling van deze taak, bijvoorbeeld:

- tot het tenuitvoerleggen van concrete en specifieke beschermingsmaatregelen en tevens tot het vaststellen van coherente en preventieve maatregelen (bijvoorbeeld verkeersmaatregelen, aanleg oversteekplaatsen, beperkingen snelheid).

- Vgl: Rechtbank Den Haag van 22 mei 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:CA0593 (soortenbeschermingsmaatregelen voor otters)

11

Voornemen Staatssecretaris LVVN (aanpassing beschermingsstatus; internetconsultatie)

- * Toevoegen van de wolf aan bijlage IX bij het Bal;

- * Specifieke instructieregels voor het geval sprake is van een 'probleemwolf' of 'probleemsituatie' en introductie speciale 'wolvenjagers' (personen die over een specifieke deskundigheid beschikken) in voorgesteld art. 8.74la Bkl;

- * Introductie verplicht voorschrift via voorgesteld artikel 8.74ra Bkl: verplicht raadplegen wolvendeskundige bij toestemmingverlening op voorhand (voor vangen, of doden).

12

Enige kritische kanttekeningen

Het voorstel voor de aanwijzing probleemwolf

- * het probleem is, naast de omschrijving van de problematische gedragingen, het met zekerheid identificeren van de wolf die de gedragingen doet.
- * kans op schieten van de 'verkeerde' wolf is steeds goed denkbaar
- * Zinvoller zou zijn: omschrijven van de problematische gedragingen van de mens t.o.v. de wolf (voeren, lokken, loslopende honden, slechte afscherming van (huis)dieren, fotograferen, jagen op prooidieren) en daarop handhaven.

13

Enige kritische kanttekeningen

Wettelijke verplichting van veehouders om hun vee tegen zowel extreme weersinvloeden als roofdieren te beschermen (art. 1.6 Besluit houders van dieren).

Plicht is volgens de rechter een inspanningsverplichting om maatregelen ter bescherming van het vee te treffen (CBB van 6 juni 2023, ECLI:NL:CBB:2023:285).

"Exacte maatregelen en hun effectiviteit zijn mede afhankelijk van de omstandigheden van het geval."

14

Enige kritische kanttekeningen

Het voorstel voor de aanwijzing probleemwolf

* Dit betekent ook dat het aanwijzen van een 'wolvendeskundige' als vaststeller van de probleemwolf of probleemsituatie, ook deskundigheid moet hebben over het correct plaatsen van wolfwerende rasters.

15

Enige kritische kanttekeningen

Het voorstel voor de aanwijzing probleemwolf

* De aanwijzing van een probleemwolf of probleemsituatie als in het voorstel neergelegd is in zijn algemeenheid veel te ruim.

* bijvoorbeeld: "de wolf heeft ten minste twee keer aangelijnde honden benaderd";

* Enige voorwaarde: "pogingen tot aversieve conditionering van de wolf hebben geen resultaat gehad of aversieve conditionering is niet praktisch uitvoerbaar gebleken na het zich voordoen van een of meer van de volgende probleemsituaties"

16

Enige kritische kanttekeningen

Het voorstel voor de aanwijzing probleemwolf

* Voor de wolf wordt een uitzondering gemaakt op de beoordelingsregels door te bepalen dat bij 'probleemwolven' met betrekking tot het beoordelingskader van artikel 8.74I van het Bkl twee van de drie daar gestelde eisen automatisch zijn vervuld:

A) de eis dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat voor het doden van de wolf en

B) de eis dat er een wettelijke rechtvaardigingsgrond moet bestaan voor dat doden (in casu op grond van het belang van volksgezondheid en het belang van openbare veiligheid).

17

Enige kritische kanttekeningen

Beperkte afweging voor probleemwolven

* Voor probleemwolven wordt 'op voorhand' vergunning verleend;

* Door twee van de drie beoordelingscriteria alvast in te vullen wordt van de individuele systematiek afgeweken en wordt feitelijk voor een deel vrijstelling verleend van het verbod op doden;

* Deze eisen zijn generiek niet zo in te vullen dat ze per definitie voor iedere probleemwolf of probleemsituatie gelden.

18

Enige kritische kanttekeningen

Generieke toestemming verlenen is complex:

* ABRvS van 21 april 2021, ECLI:NL:RVS:2021:853 (Gedragscode Stroomversnelling)

* ABRvS van 19 april 2023, ECLI:NL:RVS:2023:1545 (Ontoereikende motivering landelijke vrijstellingen schadebestrijding van soorten)

* Opvallend binnen deze systematiek is bovendien dat één criterium (het effect op de staat van instandhouding) blijkbaar wel per provincie moet worden ingevuld en gemotiveerd.

* Bij huidige 'ongunstige staat' is dit lastig criterium vooral bij 'vergunningverlening op voorhand'.

19

Alternatief voorstel voor omgang met probleemwolven

20

Alternatief voorstel voor omgang met probleemwolven

- * Stelling: Een goede wolf, is een schuwe wolf
- * Hoe houden wij de wolf in ons land bang voor mensen?
- * Aversieve conditionering als instrument
- * Niet 'doden of vangen' moet voorop staan, maar het schuw maken of houden van de wolf
- * Pas als dat niet lukt: evt. vangen, of doden, via reguliere omgevingsvergunningprocedure
- * Andere bevredigende oplossing is dan mogelijk wel gepasseerd station (vgl: Voorzieningenrechter van de rechtbank Gelderland van 16 mei 2025, ECLI:NL:RBGEL:2025:3843).

21

Gebruik het voorstel (art. 8.74la Bkl) voor het toevoegen van een specifieke bepaling over de zorgplicht voor soorten in in het BAL

- * B.v.: introduceer Art. 11.27A Bal: Uitzondering specifieke zorgplicht bij Aversieve conditionering wolf
- * Gebruik het voorstel (art. 8.74la Bkl) als basis voor een mogelijkheid voor aversieve conditionering uitgevoerd door deskundigen, niet als rechtvaardiging voor doden.
- * Ratio: Wie regels volgt voor actieve verstoring wolf (art. 11.27A Bal) overtreedt de specifieke zorgplicht (art. 11.27 Bal) niet.

22

Conclusies

- 1. Onvoldoende inzet op soortenbeschermingsmaatregelen om aan internationaal natuurbeschermingsrecht te voldoen;**
- 2. De status aparte voor probleemwolf t.o.v. andere "overige soorten" in wettelijke afweging voor toestemming voor doden is juridisch problematisch;**
- 3. Geef prioriteit aan maatregelen voor schuw houden van de soort (aversieve conditionering door deskundigen)**

23

24